

Y E N İ B İ R E S E R

ŞARK YILDIZI

Bu başlık bir romanın adıdır ve yalnız edebiyatımızın değil, fakat, aynı zamanda tarihi edebiyatımızın kazandığı yeni bir değerdir. Çünkü mevzunun yakın, acı ve hoşla dolu tarihimizin her kumandanı almış. Birinci Dünya Harbinin Doğudaki başlangıcı safhalarını tarihi resimlere, hattâ, bazı resmi ve görevi resmi vesikülara, müşahedelerine dayanarak bunların akıcı bir üslupla roman şekline şekillendiği bir eserdir.

Bizde, genç nesillerin tarih kültürünü arttıracak tarihimizin herhangi bir hâdisi veya devresini, esas itibarıyla vakıflara saâik kalmamak şartıyla, fakat aynı zamanda, millî hisleri, ri takvîye ederek şekillendirecek yazılmış romanlara ne kadar fazla ihtiyaç olduğu maâlumdur. Hele inkılâp tarihimizin gerek megruliyet devresini gerek müta rekke yıllarını canlandıracak, bunların acı, tatlı, müsabet

menfi hâdiselerini bir edebiyat konusu halinde ebedileştirecek eserlerin kemiyet ve keyfiyetleriyle Türk fikir hayatına büyük istifadeler sağlayacaklarına şüphe edilemez.

Şark Yıldızı bu türlü eserlerden biri olmak vasfı göstermektedir. Yazar, romanın konusu-

lunduklarını, mağdur ve hakları gasbedilmiş olanların Ermeniler dağılı, Türkler olduğunu görüyorlardı.

Komiteeler için bu bölgede daimi azaylıksızlık olduğunu her tarafa neşretmek lâzımdı. Çünkü ancak bu suretle maksatlarına varacaklarını, senelerdenbe,

YAZAN

M. TAYYİB GÖKBİLGİN

nu, Birinci Dünya Harbi sırasında Şark vilayetlerimizden birinde bulunan bir ailenin bağından geçen vakıialardan alınmış, o devirde o bölgenin etnik vaziyeti ve siyasi durumu ita bir netice olarak, cereyan eden fecî hâdiselere, büyük bir nüfuzu nazarla temas etmiş, derin tahlillere girişmiştir.

Bu facialar Türk milleti ve Ermeni unsuru arasında, o zamanlar, her günlük hayatın seyri içinde geçmekte idi; Enebi siyaseti, yabancî tahrik ve propagadalar bir Ermenilik cereyanı ve ruhu yaratmaya çalışmış, muhtelif komiteler bilhassa Van, Bitlis havâlisinde çok feal bir halde bulunmuştu. Bunlar evvelâ, bu bölgeyi ilâm akaliye nispetle ekseriyet teşkil ettikleri mantakaların bağında gösteriyorlar, diğer taraftan, Ermenilere karşı terfîtilenen yağma, kıtal, işkence, zulüm gibi hareketlerle memleketi yandırmış, yıkılmış, harabeyle dönmüş ve memleket halkının ortada kalkmış olduğunu iddia ediyorlardı. Halbuki, o havâliye dolayanlar en küçük köylere varınca kadar bütün ticaretin Ermenilerde olduğunu ve Türk - Kürt bütün müslüman ahâlinin bunlar hesabına çalışmakta olduklarını iktisadi vaziyete Ermenilerin hâkim bu-

ri arkasından kostukları cenabi müdahalesini ve netice itibarıyla muhtariyeti elde edebileceklerini umuyorlardı. Megruliyet-ten önce kuvvetli niyasi teşkilatı strata dahset almış, bir çok zulüm hareketleri yapmış, teşkilat müfrezelerini senelerce arkalarında koşturmuştu. Bunların başında Rusyada idama mahkûm olmuş ve Türkiye'ye kaçarak hayatlarını kurtarmış, memleketle alakası olmayan komiteler vardı ki, megruliyetinden sonra Van havâlisinde bunlar Ermenilerin baş tacı olmuşlardı. Ermeni millî mukadderatını ele alan bu kimseler teşkilâtı köylere kadar götürüyor, bütün Ermenileri silâhlandırarak için çağırıyorlardı. Her köyün silâh ihtiyaçlarını tetkik ediyor, nüfusa, servete göre teziyat yapıyor, bunlar için vergi tahdiyor, bu vergiyi vermek istemeyenleri türlü haklardan mahrum etmek suretiyle cezalandırıyorlardı. Bu şerârlar altında hiçbir Ermeni için, komite terfîtilerine itiraz etmek vevil len talimatla itaatsizlik hatıra gelemezdi.

Zaten bu bölgede Ermeniler her zaman hükümeti değil, komiteleri tanıyıyor, hükümet de karşısında komiteyi görmüşdür. Komite, Türk ve Ermeniler arasında kin ve nefret hisleri

oşuyor, silâhat sarfını Adî bir bahâne olduğunu, açkça itiraz ediyorsa, Avrupa kostahtu altında Ermeni muhtariyeti gavyesini gerçekleştirmek için tecebbüs edilecek her türlü vasıtaları anlaşıp megru sayılıyorrdu.

Harp ilâmnı müteakip, zırların Ermeni gönüllü taburlarıyla hadutlarımızın taarruz etmeleri üzerine mekteplerde ve köylerde bulunan Ermenilerin durumu değişti. Hükümet me-murlarına, jandarmalara hakaret ve tecavüzlere artdı. Rustarlarla birlikte hareket geçebilmele ri için anlaşmalar oldu ve nihayet işpanlar, kitaplar basıldı ve bir sürü facialar birbirini takip etti.

Şark Yıldızı, bu faciaların romanıdır. Fakat yazar, ön sözünde, "Şark Yıldızı kendilerinden anla gıphemiz olmayın ve özame geçmekte ki bu facialara itiraz hissesi bulunmayan Ermeni vatandaşlar için yazılmıştır" (1) dedikten sonra gavyesini şöyle işah ediyor: "... Bu kitap haricte bu mevzuda yapılabilmekte olan neşriyate bir cevap telâkî olunabilir... Kalbimde yazılan sımsı bir husumet cemiyeti için için kemiren bir hisstir. Bu gibi hastalıklar ilâmnı bünyesinin zayıf ve buharanlı bir zamanında bürdenbire gahlanacak müellim, mücezzat tezahürlere sebebiyet verebilir. Sükût bu derdin deşası değildir. Ben şu yazımla şifayı aramazı tereddüt etim."

Bağış, inkılâp ve cumhuriyet Türkiye'sinde, mamûlî acı hesaplarının tamamen tasfiyesinden sonra, o hâdiselerle romanını okuyan bundan intihab duymıyacak, ders almayacak kimse var mıdır?

(1)- Hükümet İlgaz, Şark Yıldızı, roman, İstanbul, Östürk Matbaası, 1954, I, II.

ACI BİR ÖLÜM

Söğüt Devlet Hastanesinden merhum Mahmut Ziya Bey'in refikası ve Cumhuriyet Gazetesi muharrirlerinden Burhan Felâk ve hemgiresi Sabahat Sav'ın valideleri, salihahı nisvandan

PATMA NACİYE FELEK

Hanım, dün (pazaritesi) Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 13 Nisan sulu günü öğle namazını müteakip Tevkiye caminden kaldırılarak, Üsküdar'da Selimiye dergâhı karşısındaki s'ne mekberesine defnedilecektir.